

ภาษาศานากับการกดขี่ทางเพศ : ศึกษาวิเคราะห์
ในมุมมองสตรีนิยมสายวัฒนธรรม
Religious Language and Gender Oppression : A Critical Study of
Cultural Feminist Viewpoint

ภาศินี โคมลมิศร์ Pasinee Komolmisr^๑
พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตโตโม Phramaha Maghavin Purisuttamo^๒

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศานากับการกดขี่ทางเพศในมุมมองสตรีนิยมสายวัฒนธรรม ทศนะดังกล่าวนี้ มองว่าความเป็นผู้หญิงถูกสร้างขึ้นจากโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) โดยอาศัยภาษาศานา ดังนั้นจึงทำให้เกิดปัญหาการกดขี่ทางเพศ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สตรีนิยมสายวัฒนธรรมจึงเสนอแนวทางว่า ผู้หญิงควรเอาชนะการครอบครองทางภาษาของผู้ชาย โดยการปฏิเสธความหมายที่ผู้ชายได้ให้ไว้ในภาษาและอาศัยการตีความหมายใหม่ ด้วยวิธีการนี้ จะเป็นแนวทางสำหรับการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ บทความนี้ไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว เพราะการที่แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม มุ่งเน้นการตีความใหม่เพื่อเอาชนะอำนาจในการใช้ภาษาของผู้ชาย จะก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา อย่างเช่น ปัญหาการกดขี่เพศชาย

คำสำคัญ: ภาษาศานา, การกดขี่ทางเพศ, สตรีนิยมสายวัฒนธรรม

^๑ สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Philosophy, Graduate School,
Mahachulalongkomrajavidyalaya University

^๒ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Department of Buddhism and Philosophy, Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University

Abstract

In this article, an attempt was purposely made to analyze the relationship between religious language and gender oppression in viewpoint of cultural feminism. This idea is basically held that womanhood is somehow created out of the idea of patriarchy through religious language. By virtue of this, the gender oppression is also caused. In order to solve such problem, it has been persuasively suggested that women should take great pains to overcome men's domination of language through the refutation of given meanings in language and re-interpretation of it. On account of it, this will pave the way for women's liberation from the cult of patriarchy. In this article, it is argued that such cultural feminists' re-interpretation will precipitate other problem, male gender oppression, for instance, instead of remedy of the disputed problem.

Keywords: Religious Language, Gender Oppression, Cultural Feminism

๑. บทนำ

ประเด็นปัญหาการเรียกร้องเรื่องสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism) ซึ่งเป็นกลุ่มแนวคิดที่มีความเชื่อว่าผู้หญิงถูกกดขี่อย่างเป็นระบบ พร้อมกันนั้นก็เชื่อว่าเพศภาวะ (gender) ไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนดไว้ในความแตกต่างตามธรรมชาติระหว่างเพศต่างๆ (sexes) และไม่เชื่อว่าเพศและการกดขี่ทางเพศจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ดังนั้น สตรีนิยมจึงมีความมุ่งมั่นหรือภารกิจทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีการกดขี่ผู้หญิงทั้งในฐานะที่เป็นเพศและเพศภาวะ^๑ การเรียกร้องดังกล่าวของสตรีนิยมถูกพูดในสองภาษาหลัก^๒ ภาษาแรกคือ ภาษาของความเสมอภาคเท่าเทียม ซึ่งกล่าวถึงประเด็นการเรียกร้องในเรื่องของสิทธิ (right claim) ที่ผู้หญิงพึงมีอย่างเท่าเทียมกับผู้ชายในกิจกรรมทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างเป็นทางการ ภาษาที่สองคือ ภาษาของ liberation (การปลดปล่อยให้เป็นอิสระ) เป็นการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากโครงสร้างความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่เป็นอยู่ จากค่านิยม วิถีปฏิบัติ จารีตประเพณี ศาสนา วัฒนธรรมแบบปิตาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะการกดขี่เอาर्डเอาเปรียบผู้หญิง ในบทความนี้ต้องการจะ

^๑ ฉลาดชาย รมิตานนท์, เล่าเรื่องเบื้องต้น สตรีศึกษา สตรีนิยม, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗.

^๒ ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, ภาษาเพศ : อำนาจ เรื่องทางเพศกับพหุนิยมทางจริยศาสตร์, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศาสตร์กับการกตชีทางเพศในมุมมองสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminist) ที่มีแนวคิดในการเรียกร้องให้ปลดปล่อยผู้หญิงออกจากกรอบกตชีจากโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ ด้วยวิธีการปฏิเสธความหมายเดิมและตีความหมายใหม่เพื่อเอาชนะการครอบครองอำนาจในการใช้ภาษา ซึ่งผู้เขียนมีความคิดเห็นที่ต่างออกไป จึงต้องการจะพิสูจน์ให้เห็นว่าวิธีการดังกล่าวนี้มีข้อบกพร่องอย่างไร ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ภาษาศาสตร์กับการกตชีทางเพศว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ในเบื้องต้นนี้ ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

๒. นิยามศัพท์

คำศัพท์ที่จะใช้ในการวิเคราะห์มี ๓ คำดังนี้ (๑) ภาษาศาสตร์ หมายถึง ภาษาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจความจริงสูงสุดทางศาสนา (๒) การกตชีทางเพศ หมายถึง การปิดกั้นศักยภาพทางเพศภาวะในการที่จะใช้ศักยภาพนั้นให้บรรลุเป้าหมายของตน และ (๓) สตรีนิยมสายวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่าความเป็นผู้หญิงถูกกำหนดขึ้นจากวัฒนธรรมที่ถูกครอบงำด้วยแนวคิดชายเป็นใหญ่หรือที่เรียกว่าปิตาธิปไตย (Patriarchy) ผู้หญิงจึงจำเป็นต้องร่วมกันสร้างวัฒนธรรมใหม่ของผู้หญิงขึ้นมา โดยการปฏิเสธความหมายเดิมที่ผู้ชายเคยกำหนดไว้และอาศัยการตีความเพื่อให้ความหมายใหม่

๓. ภาษาศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ภาษาศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แบ่งได้เป็น ๒ ระดับ คือ

๑) ภาษาศาสตร์ในระดับสมมติ เกี่ยวข้องกับ (๑) ภาษาพูด (วจีกถาหรือโวหารกถา)^๕ การพูดสิ่งที่เป็นจริงตามประสบการณ์เชิงประจักษ์ คือ พูดในสิ่งที่เป็นจริงตามที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้แจ้ง แต่เนื่องจากภาษาพูดเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน การสื่อความหมายจึงมีลักษณะที่หลากหลาย พระพุทธเจ้าไม่ให้อึดมั่น เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป (๒) ภาษาสมมติ (สมมติกถา) ภาษาที่ใช้เรียกสิ่งต่างๆ โดยทั่วไป เป็นภาษาสามัญหรือภาษาท้องถิ่น ใช้เพื่อสื่อความหมาย มีข้อจำกัดเนื่องด้วยเวลา ดังนั้น ต้องใช้คำที่เข้าใจได้ ณ ช่วงขณะนั้น สื่อความหมายที่ตรงกับความหมายในปัจจุบันเท่านั้น (๓) ภาษาแสดงความเห็น (ทีฎฐีกถา) เป็นการให้ค่าหรือระบุคุณค่าทางความหมายต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความเชื่อที่มีมาแต่เดิม

^๕ ภาษาพูด (วจีกถาหรือโวหารกถา) ภาษาสมมติ (สมมติกถา) ภาษาแสดงความเห็น (ทีฎฐีกถา) ภาษาปรมัตถ์ (ปรมัตถกถา) อ่านเพิ่มเติมจาก พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (หม่อมประไพ), “การศึกษาเชิงวิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความเป็นจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ภาษาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีลักษณะสัมพัทธ์ ความหมายที่ใช้จึงมีความไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย

๒) ภาษาศาสตร์ในระดับปรมาัตถ์ ภาษาเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งในการทำความเข้าใจความจริงทางศาสนา เรียกว่า ภาษาปรมาัตถ์ (ปรมาัตถกถา) หมายถึง คำที่กล่าวถึงสถานะของสิ่งนั้นๆ ตามความจริงโดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึก เป็นความจริงตามธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามเหตุปัจจัย เพื่อสร้างความเข้าใจต่อความเป็นจริงของสรรพสิ่งและจะได้ปฏิบัติต่อความเป็นจริงนั้นอย่างถูกต้อง มีลักษณะสัมบูรณ์ เพราะเป็นการอธิบายถึงสถานะที่แท้จริง

๔. แนวคิดการกดขี่ทางเพศในทัศนะสตรีนิยมสายวิวัฒนธรรม

สตรีนิยมสายวิวัฒนธรรม ถือเป็นพัฒนาการของสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) ความคิดพื้นฐานของสตรีนิยมสายวิวัฒนธรรม คือ เน้นให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของวิวัฒนธรรมผู้หญิง ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงที่ตัวของผู้หญิงเองมากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่ตัวระบบโครงสร้างทางสังคม ยอมรับในคุณลักษณะของความเป็นผู้หญิงที่ถูกกำหนดขึ้นจากสังคมก็จริง แต่ก็พยายามที่จะให้คุณค่าใหม่กับคุณลักษณะในทางที่ไม่ดีหรือความด้อยของผู้หญิง สตรีนิยมสายวิวัฒนธรรมอ้างว่าคุณลักษณะของความเป็นชายนั้นเป็นสิ่งไม่ดี เช่น ความก้าวร้าว การแข่งขัน เพราะฉะนั้นจึงเรียกร้องให้รักษาความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชายไว้^๖

นักสตรีนิยมสายวิวัฒนธรรมที่โดดเด่นและได้รับการอ้างถึงคือ แมรี ดัลลี (Mary Daly 1928 - 2010) เขียนหนังสือชื่อ Gyn/ Ecology: The Metaethics of Radical Feminism (1978) งานชิ้นนี้ถูกมองว่าเป็นเครื่องบ่งชี้ที่สำคัญของการวิเคราะห์ผู้หญิงในฐานะที่เป็นศูนย์กลาง ดัลลีเสนอว่าทุกสังคมในโลกล้วนเป็นสังคมชายเป็นใหญ่และมีอารยธรรมเหยียดหรือเกลียดผู้หญิง ภาษาและมายาคติของระบบชายเป็นใหญ่ในทุกระดับ ได้สร้างมลพิษแก่จิตใจ จิตวิญญาณและร่างกายของผู้หญิง^๗ ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงต้องเป็นศูนย์กลาง ดัลลีให้ความสำคัญกับภาษาในฐานะที่มีอำนาจและเป็นสิ่งที่สามารถสร้างอำนาจได้ ซึ่งผู้ชายได้ครอบครองอำนาจแห่งการใช้ภาษาและใช้ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการลดคุณค่าของผู้หญิง เพื่อให้ผู้หญิงตกอยู่ในฐานะที่เป็นรอง ดังนั้น ผู้หญิงจึงควรเอาชนะการครอบครองทางภาษาของผู้ชาย โดยการปฏิเสธความหมายที่ผู้ชายได้ให้ไว้ในภาษาและพยายามตีความเพื่อให้ความหมายใหม่นั้นเอง ดัลลีได้วิเคราะห์คำศัพท์ต่างๆ ในภาษาอังกฤษที่สะท้อนถึงการเหยียดผู้หญิงในภาษา เธอเรียกร้องให้ผู้หญิงยอมรับกับการเป็น Hag (นิงแม่มด) Crone (อี่แก่) Spinster (สาวที่นทิก) Lesbian (หญิงรักร่วมเพศ) เพราะคำเหล่านี้สะท้อนถึงผู้หญิงที่ปฏิเสธการเชื่อฟังและยอมจำนนต่อระบบชายเป็น

^๖ วารุณี ภูริสินสิทธิ์, สตรีนิยม : ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๔.

^๗ เรื่องเดียวกันหน้า, ๑๐๕.

ใหญ่^๕ การเรียกร่องดังกล่าวนั้น มีลักษณะเป็นการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ จัดเป็นการเรียกร่องประเภทภาษาของ liberation

๕. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศาสตร์กับการกดขี่ทางเพศ

สตรีนิยมสายวัฒนธรรม โดยเฉพาะทัศนะของคัลลีเชื่อว่าผู้ชายได้ครอบครองอำนาจแห่งการใช้ภาษาและใช้ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการลดคุณค่าของผู้หญิง ด้วยระบบเช่นนี้ผู้หญิงจึงเป็นผู้ที่ถูกกดขี่ทางเพศ จึงต้องปฏิเสธความหมายเดิมที่ผู้ชายเคยให้ไว้และทำการตีความหมายใหม่ ตัวอย่างภาษาศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นการกดขี่ผู้หญิง ดังข้อความนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ถ้ามาตุคาม^๖ จะไม่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้ว พรหมจรรย์จะดำรงอยู่ได้นาน สัทธิธรรมจะดำรงอยู่ถึง ๑,๐๐๐ ปี แต่เพราะมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคต ประกาศไว้แล้ว บัดนี้พรหมจรรย์จะดำรงอยู่ได้ไม่นาน สัทธิธรรมจะตั้งอยู่ได้เพียง ๕๐๐ ปีเท่านั้น อานนท์ ธรรมวินัยที่มีมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตจะไม่ตั้งอยู่ได้นาน เปรียบเหมือนตระกูลหนึ่งที่มีสตรีมาก มีบุรุษน้อยจะถูกโจรปล้นทรัพย์ทำร้ายได้ง่าย อานนท์ ธรรมวินัยที่มีมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตจะไม่ตั้งอยู่ได้นาน เหมือนหนอนขยอกที่ลงในน้ำข้าวสาลี ซึ่งอุดมสมบูรณ์ก็ทำให้น้ำข้านั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน อานนท์ ธรรมวินัยที่มีมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตจะไม่ตั้งอยู่ได้นาน เหมือนเปลี้ยที่ลงในไร่อ้อยที่อุดมสมบูรณ์ก็ทำให้ไร่อ้อยนั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน อานนท์ เราบัญญัติครุธรรม ๘ แก่ภิกษุณีทั้งหลาย ซึ่งภิกษุณีทั้งหลายไม่พึงละเมิดไปจนตลอดชีวิต ก็เหมือนคนกันทำนบที่สระใหญ่ เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำไหล(เข้า)ออกไปฉะนั้น^๗

เมื่อพิจารณาภาษาศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นตามทัศนะสตรีนิยมสายวัฒนธรรม หากตีความตามภาษาศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ อาจมองว่าการที่ผู้หญิงเข้ามาบวช นำมาซึ่งความเสื่อมของศาสนา เพราะพรหมจรรย์จะดำรงอยู่ได้ไม่นาน สัทธิธรรมก็จะตั้งอยู่ได้แค่ ๕๐๐ ปี นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบกับผู้หญิงว่าเป็นหนอนขยอกและเปลี้ยที่ทำให้ข้าวและไร่อ้อยเกิดความไม่อุดมสมบูรณ์ จึงต้องบัญญัติครุธรรม ๘ เพื่อให้ผู้หญิงที่ต้องการบวชปฏิบัติตามโดยไม่ละเมิด ภาษาศาสตร์ในลักษณะนี้ อาจตีความได้ว่าเป็นการกดขี่ทางเพศ ธัมมนนทา (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์) ได้ให้ทัศนะเอาไว้ว่า “หลังจากที่พระพุทธองค์รับสตรีให้บวชเป็นภิกษุณีได้แล้วมีข้อความบันทึกว่า พระพุทธองค์ทรงกล่าวเป็นเชิงพุทธทำนายว่า การรับสตรีเข้ามาในพระศาสนา นี้ พระศาสนาจะสั้นลงเหลือเพียง ๕๐๐ ปี โชคดีที่ขณะนี้ พ.ศ. ๒๕๔๔ แล้ว ห่างไกลจากเวลาที่บันทึกมา

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๖.

^๖ มาตุคาม หมายถึง ผู้หญิง สตรี

^๗ วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๐๓/๓๑๙-๓๒๐.

หลายพันปี และเราก็อยู่ในฐานะที่จะตัดสินใจได้ชัดเจนว่า คำพูดดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยความอคติที่มีต่อเพศหญิง ทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักการของพุทธศาสนาอีกด้วย”^{๑๑} แต่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเรื่องนี้เอาไว้ว่า

บางคนอ่านพระไตรปิฎกภาษาไทยแล้วบอกว่า พระพุทธเจ้าเปรียบเทียบกับผู้หญิงเป็นหนอนขอยก เลยเป็นเรื่องขำขันที่ไปเข้าใจอย่างนั้น ที่จริงไม่ได้ทรงเปรียบเทียบกับผู้หญิงเป็นอะไรๆ ไม่ต้องดูด้วยซ้ำว่าคำบาลีที่แปลมาเป็นหนอนขอยกนั้นเป็นอะไรแน่ แต่ดูความรวมของอุปมาทั้งสามแล้ว ก็เห็นได้ว่า เป็นการที่ทรงเปรียบเทียบให้เห็นว่า การที่สตรีรับบวชเข้ามานี้ จะทำให้พรหมจริยะหรือพรหมจรรย์อ่อนแอลง พระศาสนาจะเสียความมั่นคง จะอยู่ได้ไม่ยั่งยืน จึงได้ทรงบัญญัติครุธรรมเป็นเงื่อนไขกันไว้เพื่อให้ยังมั่นคงยั่งยืนอยู่ต่อไป^{๑๒}

ในทัศนะของผู้เขียน การที่พระพุทธเจ้าตรัสเช่นนั้น ถ้าตีความในเชิงเปรียบเทียบ พระองค์มิได้มีเจตนาที่จะดูหมิ่นหรือกดขี่ผู้หญิง เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นถึงปัญหาที่จะตามมาเนื่องจากสภาพทางสังคมในช่วงเวลานั้นไม่ยอมรับฐานะทางสังคมของผู้หญิง จึงได้มีการบัญญัติครุธรรมเอาไว้ เพื่อความดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา สิ่งที่ควรพิจารณาต่อไปก็คือ ภาษาศาสนาที่บันทึกอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เกิดจากอำนาจในการใช้ภาษาแบบชายเป็นใหญ่หรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาเหตุการณ์การทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยใช้กรอบแนวคิดของสตรีนิยมสายวิถนธรรม อาจเกิดการตีความในลักษณะที่ว่า เหตุการณ์นั้นเป็นการกีดกันไม่ให้ภิกษุณีสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการทำสังคายนาพระธรรมและพระวินัย เพราะไม่มีการกล่าวถึงภิกษุณีสงฆ์เลย ยกตัวอย่างข้อความดังนี้

“ท่านทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ภิกษุผู้บวชตอนแก่ชื่อสุภททะนั่งอยู่ในที่ประชุมนั้น ได้กล่าวกับภิกษุทั้งหลายดังนี้ว่า “พอที่เถิด พวกท่านอย่าโศกเศร้า อย่าคร่ำครวญเลย พวกเรารอดพ้นดีแล้วจากพระมหาสมณะรูปนั้นที่คอยจ้ำจี้จ้ำไชพวกเราอยู่ว่า ‘สิ่งนี้ควรแก่พวกเธอ สิ่งนี้ไม่ควรแก่พวกเธอ’ บัดนี้ พวกเราปรารถนาสิ่งใด ก็จักทำสิ่งนั้น ไม่ปรารถนาสิ่งใด ก็จักไม่ทำสิ่งนั้น” ท่านทั้งหลาย เอาเถิด พวกเราจะสังคายนาพระธรรมและพระวินัยกันก่อนที่ธรรมจะรุ่งเรือง ธรรมจะถูกคัดค้าน สิ่งมิใช่วินัยจะรุ่งเรือง วินัยจะถูกคัดค้าน ก่อนที่พวกอธรรมมาที่จะมีกำลัง พวกธรรมวาทีจะอ่อนกำลัง พวกอวินยวาทีจะมีกำลังพวกวินยวาทีจะอ่อนกำลัง

พระมหากัสสปะคัดเลือกภิกษุทำสังคายนา ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น ขอพระเถระโปรดเลือกภิกษุทั้งหลายเถิด” ลำดับนั้น ท่านพระมหากัสสปะจึงคัดเลือกพระอรหันต์ได้ ๔๙๙ รูป ภิกษุทั้งหลายได้กราบเรียนท่านพระมหากัสสปะดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ท่าน

^{๑๑} อัมมันทา (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์), **คุยกับพระผู้หญิง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ตอบ ดร.มาร์ติน : ดลถิ่นอริยชน สตรีหลุดพ้นขึ้นเหนือมหาพรหม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๔๕.

พระอานนท์นี่ยังเป็นเสขบุคคลก็จริง แต่ไม่ลำเอียงเพราะความชอบ เพราะความชัง เพราะความหลง เพราะความกลัว อนึ่ง ท่านพระอานนท์นั้นได้ศึกษาพระธรรมและวินัยเป็นอันมากในสำนักของพระผู้มีพระภาค ถ้าเช่นนั้น ขอพระเถระโปรดเลือกท่านพระอานนท์ด้วย” ท่านพระมหากัสสปะจึงเลือกท่านพระอานนท์”^{๑๓}

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์นี้แล้ว การที่ไม่มีการกล่าวถึงภิกษุณีสงฆ์ในการร่วมทำสังคายนาในครั้งนั้น หากพิจารณาตามทัศนะสตรีนิยมสายวิวัฒนาการ อาจตีความได้ว่าเป็นการกีดกันทางเพศ เนื่องจากการทำสังคายนา ถือเป็นงานที่ผู้ชายที่พระพุทธรเจ้าทรงสอนไว้ หากไม่มีภิกษุณีสงฆ์เข้าร่วมในการพิจารณา จะมั่นใจได้อย่างไรว่าสิ่งที่ถูกบันทึกโดยภิกษุสงฆ์ฝ่ายเดียว จะไม่เกิดการใช้ภาษาในการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเข้าไป ในความเป็นจริงแล้ว ประเด็นดังกล่าวนี้ อาจจะต้องพิจารณาในแง่ของพระวินัย ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) แสดงทัศนะเอาไว้ดังนี้

“ตามพระวินัย ภิกษุสงฆ์กับภิกษุณีสงฆ์ต่างฝ่ายต่างทำสังฆกรรมของตน ไม่ทำสังฆกรรมร่วมกัน (สองสถานนั้นไม่ประชุมร่วมกัน) แม้แต่เมื่อทรงบัญญัติให้ภิกษุณีอุปสมบทในสงฆ์ทั้งสอง ก็มีใช้สงฆ์ทั้งสองนั้นมาประชุมร่วมกัน แต่เมื่ออุปสมบทในภิกษุณีสงฆ์เสร็จแล้ว ภิกษุณีก็อาจไปหาภิกษุณีใหม่ไปขอรับอุปสมบทในที่ประชุมของภิกษุสงฆ์ โดยไม่ต้องมีขั้นตอนเบื้องต้น โดยเฉพาะการตรวจสอบคุณสมบัติ ซึ่งยอมรับตามที่ภิกษุณีสงฆ์ดำเนินการไปแล้ว สำหรับการสังคายนาครั้งที่ ๑ ในพระไตรปิฎกเล่าถึงสังฆกรรมส่วนหลักของภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน จึงเป็นธรรมดาตามระบบของสังฆกรรมตามพระวินัย ที่จะไม่มีการมีภิกษุณี ตลอดจนอุบาสก อุบาสิกา เข้าร่วมด้วย อีกอย่างหนึ่ง ท่านเล่าเนื้อหาของสังฆกรรมนี้เพียง ๒ หน้าเศษ เราจึงไม่อาจทราบรายละเอียดว่า ในเวลา ๗ เดือนของงานสังคายนานั้น มีขั้นตอนปลีกย่อยอะไรอีกบ้าง เช่น ภิกษุณีสงฆ์จะได้มีงานมอบหมายในสภาของตนที่จะทำงานอะไรส่งแก่สภาใหญ่หรือไม่ ดังนี้ เป็นต้น เราไม่อาจบอกแน่ลงไปว่าภิกษุณีสงฆ์ไม่ได้เข้าร่วมงานสังคายนาครั้งนั้น”^{๑๔}

การที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ให้เหตุผลว่า “สำหรับการสังคายนาครั้งที่ ๑ ในพระไตรปิฎกเล่าถึงสังฆกรรมส่วนหลักของภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน จึงเป็นธรรมดาตามระบบของสังฆกรรมตามพระวินัย ที่จะไม่มีการมีภิกษุณี ตลอดจนอุบาสก อุบาสิกา เข้าร่วมด้วย อีกอย่างหนึ่ง ท่านเล่าเนื้อหาของสังฆกรรมนี้เพียง ๒ หน้าเศษ เราจึงไม่อาจทราบรายละเอียดว่า ในเวลา ๗ เดือนของงานสังคายนานั้น มีขั้นตอนปลีกย่อยอะไรอีกบ้าง” เมื่อพิจารณาข้อความดังกล่าว ตามกรอบแนวคิดสตรีนิยมสายวิวัฒนาการ เหตุผลในเรื่องที่ว่าไป ตามพระวินัยบัญญัติ ซึ่งกำหนดว่า ภิกษุสงฆ์กับภิกษุณีสงฆ์ ต่างฝ่ายต่างทำสังฆกรรมของตนไม่ทำ

^{๑๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๗/๓๗๕-๓๗๖.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ตอบ ดร.มาร์ติน : ดลถิ่นอริยชน สตรีหลุดพ้น** ขึ้นเหนือมหาพรหม, หน้า ๑๗-๑๘.

สังฆกรรมร่วมกัน มีความสมเหตุสมผล เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ภายใต้กฎเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดขึ้น แต่สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ การให้เหตุผลว่า “การสังคายนาครั้งที่ ๑ ในพระไตรปิฎกเล่าถึงสังฆกรรมส่วนหลักของภิกษุสงฆ์” และ “ท่านเล่าเนื้อหาของสังฆกรรมนี้เพียง ๒ หน้าเศษ” ในบรรดาเนื้อหาเพียง ๒ หน้าเศษ แต่กล่าวถึงแค่สังฆกรรมส่วนหลักของภิกษุสงฆ์เท่านั้น อาจตีความในส่วนนี้ได้ว่า ภาษาศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเกิดจากอำนาจในการใช้ภาษา อำนาจในการเลือกที่จะบันทึกหรือไม่บันทึกสิ่งใดบ้าง ดังทัศนะของธัมมนนทา (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

สิ่งที่จัดบันทึกลงในพระไตรปิฎกนั้น เป็นการบันทึกของพระภิกษุ จึงเข้าใจได้ว่า ย่อมเลือกที่จะบันทึกเนื้อหาสาระตามที่ตนสนใจและเห็นว่าสำคัญ ขบวนการบันทึกคำสอนทุกศาสนา และสาระทางประวัติศาสตร์พุทธศาสนา จึงมีความเป็นอัตวิสัยอยู่ส่วนหนึ่ง พระไตรปิฎกจึงเป็นการจัดบันทึกจากแง่มุมของผู้ชายในวัฒนธรรมอินเดีย และยิ่งไปกว่านั้น เป็นผู้ชายที่ถูกพระวินัยกำหนดให้ไปพ้นจากโลกีย์วิสัย อุปสรรคสำคัญสำหรับชีวิตของพระภิกษุที่ต้องรักษาพรหมจรรย์ก็คือ สตรีซึ่งเป็นเพศตรงข้าม คำสอนหลายตอนเป็นคำสอนที่เจาะจงสอนพระภิกษุ จึงสะท้อนภาพสตรีที่น่ารังเกียจ ตำช้า ฯลฯ เพื่อให้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสกัดกั้นมิให้พระภิกษุหลงไปกับกามวิสัย แต่ในการพิจารณาคำสอนซึ่งเป็นเนื้อหาสาระในเชิงปรมาตม์แล้ว จะเห็นว่าพุทธศาสนาก้าวพ้นจากอคติทางเพศ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกในโลกที่ยอมรับความทัดเทียมกันในศักยภาพในการเข้าถึงบรมธรรมทั้งในหญิงและชาย จุดนี้เป็นก้าวกระโดดที่ทำให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาของโลกอย่างแท้จริง ไม่มีขอบเขตจำกัดในเชื้อชาติ ภาษา วรรณะและเพศ^{๑๕}

หากพิจารณาตัวอย่างเหตุการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยใช้กรอบแนวคิดของสตรีนิยมสายวัฒนธรรม โดยเฉพาะทัศนะของดัลลีที่มองว่าผู้ชายมีโอกาสได้ครอบครองอำนาจแห่งการใช้ภาษา จึงใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการกดขี่ผู้หญิง ดังนั้น ผู้หญิงควรเอาชนะการครอบครองอำนาจนั้นจากผู้ชาย เพื่อเป็นการปลดปล่อยผู้หญิงจากโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ ด้วยวิธีการปฏิเสธความหมายที่ผู้ชายเคยกำหนดไว้และตีความหมายใหม่ เพื่อให้ผู้หญิงได้เป็นฝ่ายครอบครองอำนาจในการใช้ภาษานั้นแทน

ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าวนี้ เพราะเป็นการมุ่งเน้นการตีความหมายใหม่เพื่อให้ผู้หญิงมีอำนาจเหนือการใช้ภาษาของผู้ชาย หากสามารถทำได้จริง เช่น ถ้าสมมติจากเหตุการณ์การทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ถ้าผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ได้ครอบครองอำนาจในการใช้ภาษา สิ่งที่ถูกบันทึกลงในคัมภีร์ จะมีแนวโน้มเช่นไร แล้วจะมั่นใจได้อย่างไรว่าผู้หญิงจะไม่มีอคติทางเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง เห็นได้ชัดว่า วิธีการที่สตรีนิยมสายวัฒนธรรมเสนอนั้น จะก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา อย่างเช่น ปัญหาการกดขี่เพศชาย โครงสร้างทางสังคมแบบหญิงเป็นใหญ่ เป็นต้น สำหรับวิธีที่ผู้เขียนต้องการนำเสนออีกคือ หากจะนำวิธีการปฏิเสธความหมายเดิมและตีความหมายใหม่มาใช้

^{๑๕} ธัมมนนทา (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์), *คุยกับพระผู้หญิง*, หน้า ๘๑-๘๒.

ควรเป็นไปในลักษณะที่ผู้หญิงและผู้ชายมีอำนาจในการใช้ภาษาในระดับที่ใกล้เคียงกัน เสมอกัน หรือขนานกันไป เพื่อลดช่องว่างระหว่างความเป็นเพศ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศาสตร์กับการกตขี่ทางเพศ ด้วยวิธีการที่สตรีนิยมสายวัฒนธรรมเสนอนั้น จัดอยู่ในภาษาศาสตร์ระดับสมมติเท่านั้น จึงส่งผลให้เกิดปัญหาเรื่องการกตขี่ทางเพศ

๖. สรุป

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศาสตร์กับการกตขี่ทางเพศ โดยพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดของสตรีนิยมสายวัฒนธรรม พบว่า ภาษาศาสตร์กับการกตขี่ทางเพศมีความสัมพันธ์กันในแง่ของอำนาจของผู้ที่ใช้ภาษา ซึ่งในที่นี้หมายถึงอำนาจของผู้ชาย สาเหตุของการกตขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นจากแนวคิดชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) และด้วยแนวคิดนี้ได้สร้างภาพให้ผู้หญิงเป็นไปตามความต้องการของผู้ชายผ่านทางภาษาศาสตร์ในคัมภีร์ ซึ่งผู้ชายมีอำนาจในการใช้ภาษา มีอำนาจในการกำหนดคุณค่าหรือความหมายกับสิ่งต่างๆ ดังนั้น หากโครงสร้างทางสังคมยังคงมีลักษณะแนวคิดชายเป็นใหญ่ ประเด็นปัญหาที่ผู้หญิงถูกกตขี่ทางเพศ จะยังคงมีปรากฏอยู่เรื่อยไป เพื่อเป็นการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ สตรีนิยมสายวัฒนธรรมจึงใช้วิธีการปฏิเสธความหมายที่ผู้ชายได้ให้ไว้ในภาษาและพยายามตีความเพื่อสร้างความหมายใหม่ โดยหวังว่าจะสามารถมีอำนาจอยู่เหนือการครอบครองการใช้ภาษาแทนผู้ชาย แต่การใช้วิธีการดังกล่าว อาจส่งผลให้เกิดประเด็นปัญหาอื่นตามมา การค้นพบวิธีแก้ไขหรือทางออกของสิ่งที่เป็นปัญหากับเรา อาจเป็นหนทางไปสู่ประเด็นปัญหาสำหรับผู้อื่นได้

บรรณานุกรม

ฉลาดชาย รมิตานนท์. เล่าเรื่องเบื้องต้น สตรีศึกษา สตรีนิยม. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, ๒๕๕๕.

ชลิตาภรณ์ สงสัมพันธ์. ภาษาเพศ : อำนาจ เรื่องทางเพศกับพหุนิยมทางจริยศาสตร์. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

ธัมมันทา (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์). คุยกับพระผู้หญิง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). ตอบ ดร.มาร์ติน : ดลทินอริยชน สตรีหลุดพ้น ขึ้นเหนือมหาพรหม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕.

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ). “การศึกษาเชิงวิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความ
ความเป็นจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. สตรีนิยม : ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ ๒๐.

กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, ๒๕๔๕.

